

Ο μύθος του Προμηθέα στον Πρωταγόρα του Πλάτωνα

Πολιτισμός / Δοκίμια

Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος – Συγγραφέας

(Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=352257>)

Από πολλές απόψεις ο περίφημος φιλοσοφικός μύθος του Πρωταγόρα για τη δημιουργία του ανθρώπου και των ανθρώπινων κοινωνιών συγγενεύει με άλλες αντίστοιχες μυθικές αφηγήσεις. Θα επισημάνουμε δυο κείμενα κυρίως, από τα οποία φαίνεται να αντλεί την έμπνευσή του εδώ ο Πρωταγόρας:

1. Η Θεογονία του Ησίοδου
2. Ο Προμηθέας Δεσμώτης του Αισχύλου.

Στοιχεία που ενισχύουν την άποψη αυτή

1) Απ' όσα είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε για τις φιλοσοφικές και κοινωνιολογικές απόψεις του Πρωταγόρα, ο μύθος δεν έρχεται σε αντίθεση με τις διδασκαλίες του, ούτε τις παραποιεί.

2) Εξάλλου, παρά τις αντιθέσεις του με τους σοφιστές, ο Πλάτωνας εμφανίζεται, από τον τρόπο που παρουσιάζει εδώ τον αβδηρίτη αντίπαλο του Σωκράτη, να σέβεται τον ρητορικό λόγο του Πρωταγόρα και τη βαρύτητα των απόψεών του.

Ο μύθος του Προμηθέα και του Επιμηθέα.(320-323)

Σε γενικές γραμμές ο μύθος έχει ως εξής. Κάποτε πριν γεννηθούν τα ζώα και οι άνθρωποι, οι θεοί θέλησαν να εφοδιάσουν το καθένα με ένα όπλο, ώστε να μπορούν να επιβιώσουν. Την διανομή την ανέθεσαν στους δυο θεούς που ήταν αδέρφια, τον Προμηθέα και τον Επιμηθέα. Ο Επιμηθέας παρακάλεσε τον αδελφό του τον Προμηθέα να κάνει αυτός την διανομή, πράγμα που έγινε. Έτσι ο Επιμηθέας σκόρπισε όλες τις ικανότητες στα ζώα δίνοντάς τα και από μια

ικανότητα, για να μπορούν να επιβιώσουν. Σε άλλον έδωσε ταχύτητα, σε άλλον δύναμη, σε άλλο παχύ τρίχωμα, σε άλλον δυνατά δόντια κλπ. νοιάστηκε ακόμη για το πώς θα φυλάγονται από το κρύο και την βροχή, και τι θα τρώει το καθένα, άλλα χόρτα και άλλα κρέας.

Δεν πρόσεξε όμως και ξόδεψε όλες τις ικανότητες στα ζώα και δεν έμεινε καμιά για τους ανθρώπους. Τότε έρχεται ο Προμηθέας να κάνει επιθεώρηση και βλέπει ότι δεν υπάρχει καμιά ικανότητα για να δοθεί στους ανθρώπους. Και τότε σκέφτηκε να κλέψει από τον Ήφαιστο την «έμπειρον τέχνην» και από την θεά Αθηνά την «έντεχνον σοφίαν» μαζί με την φωτιά από τον Ήφαιστο, με τα οποία θα μπορούσε να δημιουργήσει πολιτισμό. Ο Προμηθέας όμως δικάστηκε για κλοπή και καταδικάστηκε σε αιώνια δεσμά. Τα υπόλοιπα τα γνωρίζουμε από τον Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου.

Οι άνθρωποι όμως και πάλι ήταν ανίσχυροι, γιατί τους έλειπε η πολιτική τέχνη μέσα στην οποία είναι και η τέχνη του πολέμου, με την οποία προφυλάγονται από τα άγρια ζώα. Αποφάσισε τότε να δώσει στους ανθρώπους την **αιδώ**, δηλαδή ευσέβεια, και την **δικαιοσύνη**, για να οργανώνονται σε πολιτείες. Αυτές λοιπόν ο Ερμής τις μοίρασε κατ' εντολή του Δία σε όλους τους ανθρώπους και έτσι τις κατέχουν όλοι οι άνθρωποι

και έβαλε ένα νόμο: *«όποιος είναι ανίκανος να κρατήσει το μερίδιό του στην αιδώ και τη δικαιοσύνη να τον σκοτώνουν, γιατί είναι πανούκλα της πολιτείας».*

Σημεία που πρέπει να προσέξουμε:

1. Οι θεοί νοιάστηκαν να εφοδιάσουν τα ζώα και τους ανθρώπους με ειδικές ικανότητες για την επιβίωση της ζωής.

2.Ο απερίσκεπτος Επιμηθέας δεν νοιάστηκε για τους ανθρώπους, όμως ο αδελφός του ο Προμηθέας προμήθευσε τους ανθρώπους την έμπειρη τέχνη του Ηφαίστου και την έντεχνη σοφία της Αθηνάς και αυτά τα θεϊκά δώρα τα χάρισε στους ανθρώπους.

3. Ο Προμηθέας τιμωρήθηκε και μάλιστα πολύ αυστηρά από τον Δία, ο οποίος διαφεντεύει σε όλα και δεν μπορεί να γίνεται κάτι χωρίς την έγκρισή του.

4. Είναι συγκινητική η αυτοθυσία και η φιλόανθρωπη διάθεση του Προμηθέα, χαρακτηριστικά που τον κάνουν ευσπλαχνικό και ελεήμονα. Τέτοια διάθεση αυτοπροσφοράς θα την συναντήσουμε αρκετά χρόνια αργότερα, στο πρόσωπο του Χριστού, η οποία θε είναι σωστική και ευεργετική. Έτσι ο Προμηθέας με την Σταύρωσή του στον Καύκασο είναι προτύπωση της Σταύρωσης του Χριστού στον Τόπο του Κρανίου.

5. Τα κοινά χαρακτηριστικά αυτών των δύο προσώπων είναι το κοινό μαρτύριο, αλλά η διαφορά είναι ότι η θυσία του Προμηθέα ήταν ακούσια, αφού τον τιμώρησε ένα άλλο θεός, ο πατέρας των θεών και των ανθρώπων, ο Δίας, ενώ του Χριστού εκούσια, αφού ο ίδιος επέλεξε την Σταύρωση για την σωτηρία των ανθρώπων. Στην «*Θεογονία τού Ησιόδου*» διαπιστώνουμε ότι και οι άνθρωποι υπέστησαν τις συνέπειες αυτής της παρακοής του Προμηθέα. Αυτές έχουν σχέση με την ιστορία της Πανδώρας που είναι δημιούργημα των θεών αλλά έγινε αιτία όλων των συμφορών, όπως η Εύα της Παλαιάς Διαθήκης. Κατά τον ποιητή, την ιδέα της δημιουργίας της Πανδώρας την είχε ο Δίας, που θυμωμένος, επειδή ο Προμηθέας είχε κλέψει τη φωτιά από τους θεούς και την είχε χάρισει στους ανθρώπους, θέλησε να στείλει στους ανθρώπους κάτι αρκετά κακό, ώστε να αντισταθμίσει τα θετικά οφέλη της φωτιάς.

Η εξέλιξη τού ανθρώπου

Ο Ησίοδος τονίζει τα δύο στοιχεία που οδηγούν τον άνθρωπο να βγει από την «πρωτόγονη» κατάσταση και να περάσει στην «ιστορία» και τον πολιτισμό, δηλαδή να γίνει άνθρωπος:

1. Η φωτιά, που επιτρέπει πρώτα απ' όλα στον άνθρωπο να ψήνει την τροφή του και να παύσει να είναι τροφосуλλέκτης.
2. Η γυναίκα, που δίνει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να σχηματίσει οικογένεια και να αναπαραχθεί και να δημιουργήσει κοινωνία.

Για τον Αισχύλο αντίθετα, όπως είπαμε:

1. Ο Προμηθέας είναι ένας μεγάλος ευεργέτης της ανθρωπότητας.
2. Η φωτιά, την οποία ο Τιτάνας χαρίζει στους ανθρώπους, είναι και εδώ το στοιχείο που επιτρέπει στον άνθρωπο να μπει στην ιστορία και τον πολιτισμό. Είναι όμως, κυρίως, το στοιχείο που επιτρέπει την ανάπτυξη της τεχνολογίας.

(Συνεχίζεται)

<https://bit.ly/3QQ8NIG>